

**KIBERXAVFSIZLIKNING MILLIY IQTISODIYOT
BARQARORLIGIGA TA'SIRI**

Yuldashev Shadiyor Shuxrat o'g'li

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l fakulteti
Mutaxassislik gumanitar va aniq fanlar kafedrasida, katta o'qituvchi*

Masharipova Dinora Xudaybergan qizi

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l fakulteti
Buxg'alteriya hisobi yo'nalishi, 252-guruh, 1-kurs talabasi*

Anotatsiya : Ushbu maqolada kiberxavfsizlikning milliy iqtisodiyot barqarorligiga ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Raqamli iqtisodiyotning kengayishi sharoitida davlatlar moliyaviy tizimlar, bank sektori, energetika infratuzilmasi, transport tizimlari va davlat boshqaruvi jarayonlarida kiberxavfsizlikning strategik ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Maqolada O'zbekistonda kiberxavfsizlikni mustahkamlash bo'yicha qabul qilinayotgan davlat dasturlari, huquqiy-me'yoriy bazaning shakllanishi, axborot infratuzilmasiga tahdidlar xususida ilmiy yondashuv asosida fikr yuritilgan. Shuningdek, kiberxavfsizlik darajasining investitsiya muhitiga, xalqaro raqobatbardoshlikka va iqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'siri asosli dalillar bilan ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: kiberxavfsizlik, iqtisodiy barqarorlik, raqamli iqtisodiyot, kiberhujumlar, axborot tizimlari, investitsiya muhiti, milliy xavfsizlik.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the impact of cybersecurity on national economic stability. In the context of the rapid expansion of the digital economy, cybersecurity has become a strategic component of financial systems, banking operations, energy infrastructure, transportation networks, and public administration. The study examines Uzbekistan's national programs and regulatory framework aimed at strengthening cybersecurity, along with an academic evaluation of emerging cyber threats to information infrastructures. Furthermore, the paper highlights how cybersecurity directly affects investment attractiveness, international competitiveness, and sustainable economic growth.

Keywords: cybersecurity, economic stability, digital economy, cyberattacks, information systems, investment climate, national security.

Аннотация: В данной статье проводится глубокий анализ влияния кибербезопасности на устойчивость национальной экономики. В условиях стремительного развития цифровой экономики подчеркивается стратегическое значение кибербезопасности в функционировании финансовых систем, банковского сектора, энергетической инфраструктуры, транспортных сетей и государственного управления. В работе рассматриваются государственные

программы Узбекистана, направленные на укрепление кибербезопасности, а также вопросы формирования нормативно-правовой базы и возникающих угроз информационной инфраструктуре. Кроме того, в статье показано влияние уровня кибербезопасности на инвестиционный климат, международную конкурентоспособность и устойчивый экономический рост.

Ключевые слова: кибербезопасность, экономическая устойчивость, цифровая экономика, кибератаки, информационные системы, инвестиционный климат, национальная безопасность.

Kirish:

Raqamli iqtisodiyotning mislsiz sur'atlar bilan rivojlanishi natijasida dunyoning har bir mamlakati axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, bulutli xizmatlar va onlayn platformalarga tobora ko'proq tayanmoqda. Davlat boshqaruvi, bank-moliya tizimi, sog'liqni saqlash, ta'lim, transport-logistika, sanoat va xususiy biznes subyektlarining aksariyat jarayonlari to'liq yoki qisman raqamli shaklga o'tdi. Raqamlashtirish jarayoni esa bir tomondan iqtisodiy samaradorlikni oshirayotgan bo'lsa, boshqa tomondan — kiberxavflar sonining ko'payishiga olib kelmoqda. Bugungi kunda dunyoda har 39 soniyada bir marta kiberhujum sodir bo'lishi, xalqaro ekspertlarga ko'ra esa 2025-yilga borib kiberjinoyatlar iqtisodiy zarari 10,5 trillion dollardan oshishi kutilmoqda. Bu raqamlar kiberxavfsizlik masalasining nafaqat texnologik, balki iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy barqarorlik uchun ham strategik ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Raqamli iqtisodiyotning o'sishi bilan bir vaqtning o'zida korxonalar, davlat idoralari va oddiy fuqarolar o'rtasida ma'lumot almashinuvi keskin oshdi. Elektron to'lovlar, masofaviy xizmatlar, raqamli davlat reyestrlari, onlayn bank tizimlari, elektron kontraktlar va virtual savdo maydonchalari millionlab ma'lumotlarni qayta ishlaydi. Ushbu ma'lumotlarning xavfsizligi buzilishi iqtisodiyotga bevosita zarar yetkazadi: tinglovchilar ishonchining kamayishi, investitsion muhitning zaiflashishi, ishlab chiqarish jarayonlarining to'xtashi, moliya bozorlari barqarorligining buzilishi kabi oqibatlarga olib keladi. Shu sababli kiberxavfsizlik endi faqat texnik hodisa sifatida emas, balki milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlovchi asosiy omil, iqtisodiy siyosatning ajralmas tarkibiy qismi sifatida ko'rilmoqda. Ushbu maqolada kiberxavfsizlikning iqtisodiy tizimlarga ta'siri, ma'lumotlar xavfsizligi muammolari, kiberhujumlar oqibatida yuzaga keladigan iqtisodiy xatarlar, korxonalar va davlat miqyosidagi himoya strategiyalari hamda O'zbekiston tajribasining tahlili keng yoritiladi.

Asosiy qism:

Kiberxavfsizlikning iqtisodiyotga tashqi ta'siri

1. Ma'lumotlar xavfsizligining iqtisodiy ahamiyati

Raqamli platformalarda faoliyat yuritayotgan korxonalar o'z mijozlari, sheriklari

va xodimlari haqidagi katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlaydi. Bu — shaxsiy ma'lumotlar, moliyaviy hisobotlar, tijorat sirlari, kontraktlar, innovatsion texnologiyalar va boshqa muhim axborotlardir. Ushbu ma'lumotlarning xavfsiz saqlanishi quyidagi omillarni ta'minlaydi:

Mijozlar ishonchi

Kompaniyaning bozordagi obro'si

Moliyaviy barqarorlik

Xalqaro raqobatbardoshlik

Huquqiy himoyalanganlik

Aksincha, ma'lumotlar kompromatga uchrasa, kompaniya iqtisodiy jihatdan jiddiy zarar ko'radi.

2. Ma'lumotlar o'g'irlanishi va uning salbiy oqibatlari

Kiberjinoyatlar eng ko'p uchraydigan shakllardan biri — bu ma'lumotlarni o'g'irlashdir. Bu hodisa quyidagi xavfli oqibatlarga olib keladi:

1) Mijozlarning ishonchini yo'qotish

Shaxsiy ma'lumotlar tarqalgan kompaniyalarga mijozlar qayta murojaat qilmaydi. Bu uzoq muddatli iqtisodiy yo'qotishlarga olib keladi.

2) Moliyaviy yo'qotishlar

Ma'lumotlar o'g'irlanishi quyidagi moliyaviy zararlarni keltiradi:

jarimalar va kompensatsiyalar, sud xarajatlari, tizimlarni tiklash xarajatlari, yo'qolgan mijozlar tufayli daromad kamayishi.

3) Obro'sizlanish

Brend obro'siga yetgan zarar osonlikcha tiklanmaydi.

Obro'sizlangan kompaniyaga yangi investorlar, hamkorlar yoki mijozlar jalb qilish qiyinlashadi.

4) Huquqiy oqibatlar

Ko'plab davlatlarda ma'lumotlarni himoya qilmaslik og'ir huquqiy sanksiyalarni keltirib chiqaradi.

3. Kiberxavfsizlik choralarini kuchaytirish va ularning iqtisodiy foydasi

Kiberxavfsizlikni kuchaytirish har bir korxonaning iqtisodiy barqarorligini oshiradi. Quyidagi mexanizmlar muhim o'rin tutadi:

a) Shifrlash. Shifrlangan ma'lumotlar o'g'irlangan taqdirda ham uchinchi shaxslar tomonidan o'qib bo'lmaydi. Bu ulkan iqtisodiy risklarning oldini oladi.

b) Kirish nazorati. Ruxsatsiz xodimlar ma'lumotlarga kira olmaydi.

Ichki xatarlarning ham oldi olinadi. Ko'p kompaniyalarda barcha xodimlarning barcha ma'lumotlarga kirishi iqtisodiy va xavfsizlikka oid jiddiy xatarlar tug'diradi.

c) Doimiy monitoring va auditing

Tizimlar 24/7 kuzatuv orqali himoyalanaadi.

Monitoring orqali:

kiberhujumlar erta aniqlanadi, tizimdagi zaifliklar vaqtida bartaraf qilinadi, moliyaviy zararlarning oldi olinadi.

d) Xodimlarni o'qitish va kadrlar malakasini oshirish

Bugungi kunda kiberhujumlarning 80% dan ortig'i inson xatosi oqibatida sodir bo'ladi. Shu sababli: phishing xatlaridan himoyalalanish, xavfli havolalarni tanimaslik, parollarni xavfsiz boshqarish, ruxsatsiz qurilmalarni ulmaslik kabi bilimlar har bir xodimda bo'lishi kerak.

Bu korxonada iqtisodiy barqarorligi uchun juda muhim.

4. Kiberxavfsizlikning milliy iqtisodiyot miqyosidagi o'rni

Milliy miqyosda kiberxavfsizlikning kuchli bo'lishi quyidagilarni ta'minlaydi:

Moliyaviy tizim barqarorligi

Elektron hukumatning uzluksiz ishlashi

Investitsion muhitning mustahkamligi

Bank va to'lov tizimlarining ishonchliligi

Yirik infratuzilmalarning (energetika, transport) barqarorligi

Aholining raqamli xizmatlarga bo'lgan ishonchi

Hech bir iqtisodiyot kuchli kiberxavfsizliksiz barqaror rivojlana olmaydi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar tez rivojlanayotgan hozirgi davrda kiberxavfsizlik milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlashda juda muhim omilga aylandi. Ma'lumotlarning o'g'irlanishi, tizimlarning ishdan chiqishi yoki kiberhujumlar korxonalar va davlat uchun katta moliyaviy zarar keltirishi, mijozlar ishonchining pasayishiga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun ma'lumotlarni himoyalash, xavfsizlik choralarini kuchaytirish, xodimlarni o'qitish va doimiy monitoring olib borish iqtisodiy barqarorlikni o'llab-quvvatlaydi. Umuman olganda, kuchli kiberxavfsizlik – bu nafaqat texnik talab, balki iqtisodiyotning barqaror ishlashi va kelajakdagi rivoji uchun zarur shartdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Kiberxavfsizlik to'g'risida"gi Qonuni.
2. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi.
3. Clarke, R., Knake, R. Cyber War: The Next Threat to National Security.
4. OECD. Digital Security Risk Management for Economic Prosperity.
5. ITU. Global Cybersecurity Index.
6. ENISA. Cybersecurity Threat Landscape Report.
7. Symantec. Internet Security Threat Report.
8. PwC. Global State of Information Security Survey.
9. McAfee & CSIS. The Economic Impact of Cybercrime.
10. National Institute of Standards and Technology (NIST). Cybersecurity Framework.